

Tuz Gölünde Rekreatif Turizm Olanaklarının Belirlenmesi

Aysun ÇELİK ÇANGA

Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bursa, Türkiye
e-mail: aysuncelik@uludag.edu.tr
doi: 10.17097/ataunizfd.585677

Geliş Tarihi (Received): 02.07.2019 Kabul Tarihi (Accepted): 30.11.2019 Yayın Tarihi (Published): 25.01.2020

ÖZ: İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Tuz Gölü jeolojik yapısı ile öne çıkan doğal bir göldür. Tuz Gölü'nün doğal değerleri; tuz kaynağı, flora ve fauna özellikleri, doğal manzarasıdır. Turistik amaçlarla da kullanılan doğal kaynaklar, kendini yenileme gücünün üzerinde kullanıldığında geri dönüşümsüz olarak tükenmektedir. Doğal yapısı tehdit altında olan ve görsel açıdan değer kaybeden Tuz Gölü'nün planlanması ve yönetimine ilişkin amaç ve stratejilerin belirlenmesi öncelikli bir konudur. Bu araştırmanın amacı da; Türkiye'nin önemli jeolojik miras alanlarından olan Tuz Gölü'nün rekreatif turizm olanaklarını belirlemek ve böylece turizm ve rekreasyon amacı ile bu alanın nasıl kullanılacağı, geliştirileceği ve yönetileceği konularına katkı sağlamaktır. Araştırma yöntemi; literatür araştırmaları ve alan çalışmasından elde edilen verilerin SWOT yöntemi ile analiz edilmesi ve amaç doğrultusunda değerlendirilmesine dayanmaktadır. SWOT analizi plan kararlarının oluşturulmasında ilk ve önemli aşamadır. SWOT analizi çok farklı alanlarda kullanılabilen bir yöntem olup, bu çalışmada rekreatif turizm planlaması alanında bir yöntem olarak kullanılmıştır. Çalışmada; Tuz gölü'nün flora ve faunasıyla küresel ölçekte önemli bir doğal peyzaj olduğu vurgulanmış, Tuz gölü'nün korunarak kullanılması üzerinde durulmuştur. Sonuçta bu alanın doğal ve hassas peyzaj karakterine uygun rekreatif etkinlikler belirlenmiş ve bu doğrultuda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekreatif turizm, Doğal peyzaj değerleri, Kültürel peyzaj değerleri, Tuz Gölü

Determination of Recreational Tourism Opportunities in Salt Lake

ABSTRACT: Salt Lake, located in the Central Anatolia Region, is a prominent lake with its geological structure. The natural values of the salt lake; The source of salt, flora and fauna characteristics, natural landscape quality. Natural resources can be used irreversibly if used over self-renewal power. Determining the goals and strategies for the planning and management of the Tuz Gölü, whose natural structure is under threat and depreciated visually, is a priority issue. The purpose of this research is; Salt lake in Turkey, an important geological heritage area and thus to determine the recreational tourism facilities, tourism and recreation as how to use this field to contribute to topics that will be developed and managed. Research method; It is based on the analysis of the data obtained from the literature research and field study by SWOT method and its evaluation according to the purpose. SWOT analysis is the most important and first step in the creation of plan decisions. SWOT analysis is a method that can be used in many different areas and it has been used as a method in the field of recreational tourism planning. In this study; It is emphasized that the salt lake is an important natural landscape on the global scale with its flora and fauna and it is emphasized that the use of Tuz Gölü is protected. As a result, natural and sensitive landscaping character of this area were determined according to the creative activities and suggestions were developed accordingly.

Keywords: Recreational tourism, Natural landscape values, Cultural landscape values, Salt Lake

GİRİŞ

Yaşam şartlarındaki değişimler sonucu insanlar rekreatif faaliyetlere daha çok ilgi göstermekte, doğal alanlarda bulunabilecekleri, kültürel ve doğal kaynak değerlerine dayanan turizm türlerine eğilim göstermektedirler. Bu eğilim, doğal ve kültürel peyzajların bilinçsiz ve plansız kullanımını sonuçlandırarak sürdürülebilirliklerini de olumsuz etkilemeye başlamıştır. Oysa ki, Gülez (1986)'e göre turistik gelişmelerin doğanın korunması aleyhine olmaması gerekmektedir. Çünkü doğanın korunmadan, turizmin sürekliliğinin sağlanması

mümkün değildir. Birbirini etkileyen bu iki zıt olgunun birbirini tamamlaması esasına dayanan turizmin yaygınlaştırılması zorunlu ve gereklidir.

Turizm etkinlikleri temelde doğal ve kültürel peyzajlarda gerçekleşmektedir. Doğal kaynaklardan olan su kaynakları (deniz-göl-akarsu), korunan alanlar, orman ve koruluklar ile özgün nitelikteki doğal peyzajlar turizm endüstrisi tarafından en çok kullanılan, tüketilen ve tahrip edilen kaynaklardır. Kültürel kaynaklar; geçmişte yaşamış uygarlıklara ait sivil mimari örneklerini, kent dokularını, arkeolojik

alanları, yörenin geçmiş ve yaşayan somut olan-somut olmayan kültürel değerlerini kapsamaktadır (Bulut, 2006). Turizmin geliştirilmesinde ve turizmde pazarlama stratejilerinin oluşturulmasında ise turistik etkinlikler çok önemlidir. Bu amaçla turistik

etkinliklerin örgütlü bir şekilde düzenlenmesi, planlanması ve pazarlanması gerekmektedir (Can, 2015). Sağcan (1986) tarafından derlenen rekreatyonel turizm etkinlikleri Çizelge 1’de yer almaktadır.

Çizelge 1. Rekreatyonel turizm etkinlikleri (Sağcan, 1986)

Rekreatyonel Etkinlik Çeşitleri				
Olta balıkçılığı/ Avcılık	Sandal gezintisi	Şarkı söyleme	Piknik	Hentbol
Fuar-Eğlence-AVM ziyaret	Doğada yürüyüş	Koşu yapmak	Güneşlenme	Safari
Doğal yapı inceleme	Derin su dalışı	At binmek	Yürüyüş	Savunma sporları
Bitki örtüsü inceleme	Araba sürme	Bisiklet sürme	Yüzme	Yatçılık
Tarihi yapıları inceleme	Hayvan besleme	Halk oyunları	Yelkencilik	Fotoğrafçılık
Off-road oto/ motosiklet	Bahçe işleri	Tenis oynama	Rafting	Paintball,
Su alanlarını inceleme	Doğada yaşam	Golf oynama	Kampçılık	Basketbol
Kuş/doğa gözlemciliği	Kayak yapmak	Buz pateni	Koleksiyonculuk	Voleybol
Konser/ tiyatroya gitme	Ilıca ziyareti	Kitap okumak	Dağcılık	Bowling
Yeme-içme (Gurme)	Resim yapmak	Bilgisayar oyunu	Futbol	Dans
Uçurtma uçurmak	Enstrüman çalma	Maket yapmak	Masa tenisi	Aerobik/Jimnastik
Yemek yapmak	Partilere katılmak	Her türlü oyunlar		

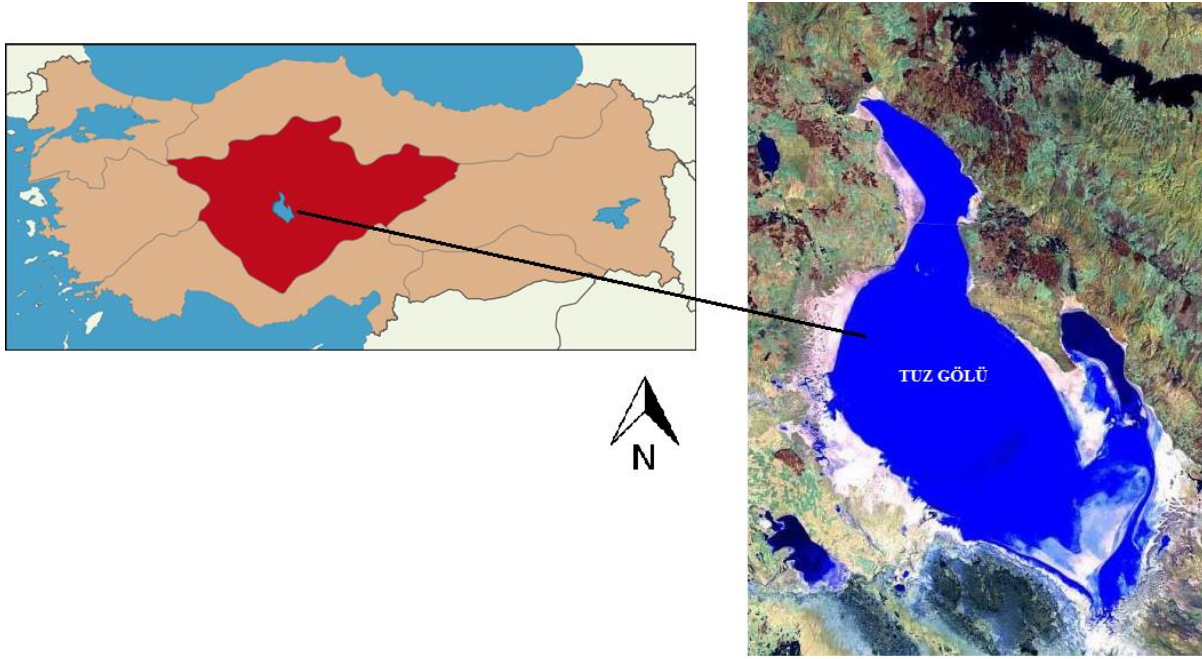
Korunan alanlar, geçmişte insan faaliyetlerinin sınırlandığı alanlar olmasına rağmen bilimsel-estetik-rekreatyon değerleri ile günümüzde korunarak kullanımlarına olanak tanınan alanlar olarak görülmektedir. Doğal oluşumlar, turistik ve rekreatif faaliyetler için temel destinasyonlardır. Yakın çevresi ile birlikte Tuz Gölü çok önemli doğal değerleri bünyesinde barındıran bir alanıdır. Muhteşem bir doğal yapıya sahip olan Tuz Gölü Anonim (2014-2018)’e göre %50 oranında küçülmüştür. Doğal yapısı bozulma riski altında olan Tuz Gölü’nün rekreatyonel turizm etkinlikleri açısından planlanması ve yönetimine ilişkin amaç ve stratejilerin belirlenmesi öncelikli konulardandır. Bu araştırmanın amacı da; Türkiye’nin önemli jeolojik miras alanlarından olan Tuz Gölü’nün rekreatyonel

turizm olanaklarını belirlemek ve böylece turizm ve rekreatyon amaçlı olarak bu alanın nasıl kullanılacağı, geliştirileceği ve yönetileceği konularına katkı sağlamaktır.

MATERYAL VE METOT

Materyal

Çalışmanın ana materyalini Ankara, Konya ve Aksaray il sınırlarının kesiştiği bölümde yer alan Tuz Gölü ve gölün doğal-kültürel peyzaj değerleri oluşturmaktadır. Konu ile ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar, haritalar, raporlar, tezler ve yerinde çekilen fotoğraflar da materyal olarak değerlendirilmiştir. Çalışma alanının konumu Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Tuz Gölü konumu

Metot

Araştırma yöntemi; literatür araştırmaları ve alan çalışmasından elde edilen verilerin SWOT yöntemi ile analiz edilmesi ve amaç doğrultusunda değerlendirilmesine dayanmaktadır. SWOT analizi plan kararlarının oluşturulmasında çok önemli bir aşamadır. Burada, konuya ilişkin güçlü ve zayıf yönlerle bu durumları destekleyen imkan ve tehditler tanımlanmakta ve böylece planlamada dikkate alınacak temel bilgiler elde edilmektedir (Uçar ve Doğru, 2005). Çok farklı alanlarda kullanılabilen SWOT analizi bu çalışmada rekreasyonel turizm planlaması alanında bir yöntem olarak kullanılmıştır. SWOT analizinden başarılı bir sonuç elde etmek için konuya ilişkin iç ve dış faktörlerin çok iyi ve doğru verilerle saptanması gerekmektedir. Bu nedenle, yıl içerisinde farklı mevsim, ay ve günlerde alanda bulunularak, uzman bakışı ile gözlemler yapılmıştır. Ayrıca bu araştırmada katkısı olabilecek her türlü bilimsel araştırma, proje, makale ve raporlardan yararlanmaya özen gösterilmiştir. Elde edilen veriler ile SWOT mevcut durum analizi ve SWOT gelecek durum analizi yapılmıştır. SWOT mevcut durum analizinde, rekreasyonel turizm etkinlikleri açısından Tuz Gölü'nün içsel güçlü yönleri ve zayıf yönleri ile dışsal fırsat ve tehditler saptanmıştır. SWOT gelecek durum analizi, Tuz Gölü için rekreasyonel turizm etkinliklerini belirlemek üzere yapılmış olup, bu analizde öncelikle güçlü yön-fırsat (SO), zayıf yön-tehdit (WT), zayıf yön-fırsat (WO), güçlü yön-tehdit (ST) ilişkileri kurulmuş ve hedefler belirlenmiştir. Bu hedeflere uygun rekreasyonel turizm

etkinliklerinin de belirlenmesinin ardından çalışma sonucunda plan kararları oluşturmak üzere; önerilen rekreasyonel turizm etkinlikleri ile SWOT mevcut durum analizi arasında ilişki kurulmuştur. Bu ilişkide önerilen etkinliklerin, hangi güçlü yön - fırsatı dayanak aldığı ve alanın içsel zayıflığı ile dışsal tehdit unsurlarını artırma yönündeki olası etkileri dikkate alınmıştır. Buna bağlı olarak öneriler ise, güçlü yön-fırsatların sürekliliği, zayıf yön-tehditlerin ortadan kaldırılması yönünde geliştirilmiştir.

Tuz Gölü ve Çevresinin Doğal Peyzaj Özellikleri

Tuz Gölü dışarıya akıntısı olmayan ve dünyadaki en önemli tuz göllerinden birisidir. 1665 km²'lik alanı ile Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür. Uzun eksen boyunca 87 km uzunlukta olup maksimum genişliği 40 km'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği ise 905 metredir (Anonim, 1997). Göl alanının yaklaşık 1200 km²'si faydalı tuz içermektedir. Çok sığ olan derinliği (0.5-1.0 m) ile her mevsim üzerinde gezilebilecek özelliktedir (Köylü, 2015). Türkiye tuz ihtiyacının 2/3'ünü Tuz Gölü karşılamaktadır (Kılıç ve Uyanık, 2001). Tuz özellikle kimya sanayii başta olmak üzere yaklaşık olarak 14 000 çeşit kullanım alanı olan bir ham maddedir (Köylü, 2015). Tuzun doğadaki rengi gri, sarı, kırmızı, mavi ve yeşil olabilmekte, saf hali ise renksizdir (Ergin, 1988).

Topografya yönünden Tuz Gölü ve çevresi düzlük, step ve ova halindedir. İklim yapısı kurak ve su kaynakları açısından da fakirdir (Anonim, 1997).

Yıllık ortalama yağış miktarı 300 mm. (Kapluhan, 2013; Akın, 2019) ve ortalama sıcaklık 11.2 °C'dir (Erol, 1963; Akın, 2019). Kuzey-Kuzeybatı-Doğu'dan esen hakim rüzgarların Tuz Gölü'ndeki su hareketlerine etkileri ilgi çekici görünümler oluşturmaktadır (Kılıç ve Uyanık, 2001). Tuz gölü ve çevresi, NaCl ve NaSO₄ yönünden zengin topraklara sahiptir. Gölün jeolojik yapısında 1000 metre sürekli devam eden ve tuz üretiminin sürekliliğini sağlayan bir tuz katmanı yer almaktadır.

Ender bulunabilecek biyolojik çeşitliliğe sahip olan bu alanda endemizm oranı ve floristik çeşitlilik çok zengindir. Türkiye'de yayılış gösteren 6 endemik *Limonium* türünün 5'i Tuz Gölü çevresinde bulunmaktadır. Tuz konsantrasyonu yüksek olduğundan Tuz Gölü çevresinde tuza dayanıklı bitkilerden oluşan seyrek bir bitki örtüsü ve 38 tane endemik bitki türü bulunmaktadır. Alandaki başlıca vejetasyon tipleri halofitik vejetasyon ve kserofit vejetasyondur. Fauna açısından da Tuz Gölü ÖÇKB'de 3 adet iki yaşamlı, 12 adet sürüngen ve 20 adet memeli türü bulunmaktadır. Bu türlerden bazıları nesli tehlike altında olan türlerden olup, uluslararası sözleşmelerle korunmaktadır (Anonim, 2014-2018). Bu bölge 85 kuş türü varlığı ve en büyük flamingo kolonisinin kuluçka alanı olması nedeni ile Türkiye'nin en zengin göllerindedir.

Tuz Gölü ve Çevresinin Kültürel Peyzaj Özellikleri

Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) 3 il, 6 ilçe, 26 belde ve 61 köyün yer aldığı bir yerleşim alanına sahiptir. Pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu bölgede 73 adet arkeolojik alan (13 ören yeri, 2 camii, 51 höyük, 1 kervansaray, 2 kale, 1 su kanalı, 1 açık hava sitesi ve 1 yeraltı şehri) bulunmaktadır (Anonim 2014-2018). Coğrafi konumu nedeni ile kara ve havadan ulaşım kolaylığına sahiptir. Bu alandaki başlıca üretim faaliyetleri; hayvancılık, arıcılık, sulu-kuru tarım, tuz üretimi, sodyum sülfat üretimi, mantar üretimi, doğal bitkiler, bal üretimi ile tuzlu çamurdan yapılan çömlek üretimidir (URL-1). Bulduğu coğrafyada çok önemli bir doğal değer olan Tuz Gölü, tuz üretiminin yanı sıra turizm açısından da ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği göl özellikle yaz aylarında turistik açıdan yoğun olmaktadır. Tuz Gölü'ne her geçen gün daha da fazla ilgi gösteren yerli ve yabancı turistler bu alana göl içinde çıplak ayakla yürümek, sağlık ürünleri almak ve gün batımını izlemek için gelmektedirler. Tuz Gölünün dibinden çıkarılan zengin maden içeren siyah çamurların cilt hastalıklarının tedavisinde çok etkili olduğuna,

sağlıklı ciltleri güzelleştirdiğine, romatizma ve nezle gibi hastalıkları tedavi ettiğine, vücutta birikmiş negatif elektriği aldığına, bazı mantar türlerinin ve cilt hastalığı semptomlarının azalmasında etkin olduğuna inanılmaktadır.

Belirtilen kültürel peyzaj özelliklerine ek olarak Tuz Gölü hakkında ilgi çekici çeşitli efsaneler de bulunmaktadır (URL-2).

Tuz Gölü uygulamadaki yanlış çevre politikaları nedeni ile kirlenmektedir (Özayrak vd., 2000). Göle kirlilik taşıyan unsurlardan bazıları; DSİ Konya Drenaj Kanalı, Peçeneközü Deresi, Cihanbeyli Göleti, Ulurmak, İnsuyu Deresi ve göl çevresindeki yerleşim birimleridir (Kılıç ve Uyanık, 2001). Gölün kirlenmesi, göl ekolojisi ve Türkiye ekonomisi açısından önemli olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Anonim, 1996).

Tuz Gölü Koruma Statüsü

Tuz Gölü ve çevresi, 14.09.2000 tarihi itibarı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) olarak tespit ve ilan edilmiştir. Göl aynı zamanda Ramsar kriterlerine göre "A Sınıfı" bir sulak alan, Önemli Bitki Alanı, Önemli Kuş Alanı, Önemli Doğa Alanı, I. Derecede Sit Alanı statülerine sahiptir.

Tuz Gölü Görsel Kalitesi

Tuz Gölü, flora ve faunasıyla, tuzcul step ve endemik türlerden oluşan hassas ekolojisi ve özgün jeolojik yapısı ile dünyanın en önemli doğal alanlarından birisidir. Bu alan yazın kurak dönemlerde tuz, kış aylarında ise yağışların etkisi ile göl olmaktadır. Mevsimlere ve günün saatlerine göre farklı renklere bürünerek alışılmadık peyzajlar ortaya koymaktadır. Gündüzleri buz mavisi renge dönüşen göl, gün batımına doğru kızıl renklere bürünerek eşsiz güzellikte manzara ortaya koymaktadır. Ayrıca Tuz Gölü renginin bir alg türü olan '*Dunaliella salina*' nedeni ile kırmızı olması dünyada nadir görülebilecek bir manzara ortaya çıkarmaktadır. Fotoğraf sanatçıları için doğal bir atölye niteliğinde olup, fotoğraf sanatçılarının Türkiye'deki en gözde yerlerindedir. Bu alan mevcut peyzaj özellikleri ile ziyaretçilerine, huzur, mutluluk, neşe, enerji, sağlık gibi pozitif duygular yaşatan görsel kaliteye sahiptir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

SWOT İle Mevcut Durum Analizi

Rekreatyonel Turizm faaliyetleri açısından Tuz Gölü için yapılan SWOT mevcut durum analizleri Tablo 2-3-4-5'de verilmiştir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesinde etkili olabilecek içsel güç ve olumlu yönleri içeren güçlü yönler Çizelge 2'de verilmiştir. .

Çizelge 2. Güçlü yönler

Güçlü Yönler		
S1	Coğrafi konum avantajına sahiptir	Merkezi konumda ve büyük yerleşim alanlarına yakındır Transit yol üzerindedir Pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış illerin sınırındadır
S2	İklim avantajına sahiptir	İklim özellikleri dört mevsim turizm ve rekreasyona olanak sağlamaktadır Tuz Gölü kışın en soğuk günlerinde bile donmaz Hakim rüzgar Tuz Gölü suyunu hareketlendirmektedir Havası temizdir
S3	Topografya avantajına sahiptir	Geniş düzlük, step ve ova halindeki morfolojik yapısı ile ilgi çekici bir peyzajı vardır Topografik yapı engelli, yaşlı, çocuk ziyaretçiler için uygundur Turizm ve rekreatif tesisler için morfolojisi uygun alanlar bulunmaktadır Küçük bir iç deniz özelliği göstermektedir
S4	Jeolojik özellikleri ilgi çekicidir	Kendine özgü bir jeolojik yapıya sahiptir
S5	Hidrolojik avantajları vardır	Dünyadaki sayılı tuz göllerinden birisidir Su derinliği sığdır Türkiye'nin önemli sulak alanlarından birisidir İç Anadolu gibi kurak bir alanda büyük bir su alanıdır
S6	Tarıma elverişli toprak özellikleri	Tarla tarımı gelişmiştir
S7	Flora ve Fauna Özellikleri	Ender bulunabilecek biyolojik çeşitliliğe sahiptir Türkiye'nin en önemli tuzcul step habitatıdır
S8	Tuz Gölü Tuzu, stratejik ve çok önemli doğal kaynaktır	Türkiye'nin tuz gereksiniminin %70'ini karşılar, ekonomik değeri yüksektir Faydalı tuz içeriği yüksektir, Tuzun kullanım alanları çok çeşitlidir
S9	Tuz Gölü tuzu sağlık açısından faydalıdır	Tuz Gölü'nün suyunda, çamurunda ve tuzunda 22 çeşit mineral bulunmaktadır(sodyum klorür, iyot, potasyum, magnezyum, kalsiyum, bromin, hidrojen ve demir vb.) Tuz Gölü suyu, tuzu ve çamuru dolaşım sistemini harekete geçirme, antiseptik (mikrop giderici) özellikler ve cildi besleme özelliklerine sahiptir Tuz yüksek iletkenliği sayesinde vücuttaki negatif elektriği atma özelliğine sahiptir Gölün sığ sularında yürümek ayak sağlığına (ayak kokusu, yara, sedef, mantar, egzama, romatizma, eklem ağrıları, kaşıntı, nasır...) iyi gelir
S10	Görsel kalitesi yüksektir	Tuz kristalleri ile gün batımı ve gün doğumu eşsiz güzellikte peyzajlar ortaya çıkarır Tuz Gölü renginin kırmızı olması büyüleyici bir manzara ortaya çıkarmaktadır Rüzgar etkisi ile oluşan su hareketleri ilgi çekici ve dinamik bir peyzaj sunmaktadır Doğal estetiği ile açık hava müzesi niteliğindedir
S11	Kültürel ve Tarihsel Değerlere Sahiptir	Tuzlu çamurdan yapılan çömlekleri vardır İlgi çekici efsaneleri vardır Bu bölgede çok sayıda arkeolojik alan bulunmaktadır

Çizelge 3. Zayıf yönler

Zayıf Yönler		
W1	Yer altı suları bakımından fakirdir	Bu bölgede hidrolojik ve hidrojeolojik değişimler bulunmaktadır Kuraklaşma ve çoraklaşma vardır Obruklar artmaktadır
W2	Biyolojik çeşitlilik azalmaktadır	“Sıfır Yok Oluş Alanı” olarak kabul edilmektedir Tuz gölü nadir ve hassas bitki türlerini barındırmaktadır Pek çok bitki ve hayvan türünün dünyadaki tek yaşam alanıdır Uluslararası sözleşmelerle korunan ve nesli tehlike altında olan faunaya sahiptir Türkiye’de çok az noktada üreyen bazı kuş türlerinin düzenli olarak kuluçkaladığı alandır Nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan içsubalığı (<i>Pseudophoxinus crassus</i>) burada yaşamaktadır

İçsel zayıflık ve olumsuzlukları içeren zayıf yönler Çizelge 3’de verilmiştir. Küresel ölçekte önemli bir miras alanı olan Tuz Gölü’nü rekreatyonel turizm açısından zayıflatan sebepler

alanın hassas/kırılğan bir peyzaj olmasına bağlı olarak doğal peyzaj değerlerine dayanmaktadır. Alanın dışsal olanak ve olumlu yönlerini içeren analizler Çizelge 4’de verilmiştir

Çizelge 4. Fırsatlar

Fırsatlar		
O1	Ulaşım-Erişim kolaylığına sahiptir	Nitelikli ulaşım yolları vardır Tuz Gölü’ne özel seferler düzenleyen tur şirketleri var
O2	Mevcut peyzajı ile ziyaretçi çekme özelliğine sahiptir	Yoldan geçenlerde uğrama-görme dürtüsü yaratmaktadır Tuz Gölü eşsiz manzarası ile film ve klip çekimlerinde tercih edilmesi, alana ilgi oluşmasını sağlamaktadır Fotoğraf sanatçıları için açık hava stüdyosu niteliği taşımaktadır
O3	Çeşitli tesis ve turistik ürünlere sahiptir	Tuz müzesi vardır Çeşitli hediyelik eşyaları (göldeki minerallerin kullanıldığı 26 çeşit kozmetik ürün olarak krem, şampuan, losyon, cilt maskesi, selülit tuzu ve deodorant vb) vardır Hediyelik eşyaların satış yeri vardır Tuz işleme aşamalarını ziyaretçilerin görmesine olanak sağlayan ve Türkiye’nin tuz ihtiyacının yarısından fazlasını karşılayan üç tuzla (Yavşan, Kaldırım ve Kayacık tuzlaları) işletmesi vardır Ziyaretçilerin tuzlu çamurdan çömlek yapımını görme ve deneyimleme olanağı vardır (Tuz testisi)
O4	Çeşitli statülerle korunan bir alandır	A sınıfı sulak alandır I. Derece Doğal Sit Alanıdır Önemli Doğa Alanıdır Önemli Kuş Alanıdır Önemli Bitki Alanıdır Özel Çevre Koruma Bölgesidir

Rekreatyonel turizm etkinlikleri açısından Tuz Gölü’nde tehditlerin bir kısmı zayıf yönlerinden kaynaklanmakla birlikte tehditler daha çok insanların çevre duyarlılığı olmaksızın aldığı plan kararları ve uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Buna bağlı

olarak, gölün büyük bir bölümü son 10 yıl içerisinde geriye dönüşü olmayan ciddi zararlar görmüştür. Alanın dışsal tehdit unsurları ve olumsuz yönlerini içeren analizler Çizelge 5 ‘de verilmiştir.

Çizelge 5. Tehditler

Tehditler		
T1	Tanıtım yok/yetersizdir	Koruma kültürünü de kapsayan tanıtım yoktur
T2	Girişimcilik kültürü yetersizdir	Mevcut durumu ile rekeatif çeşitlilik çok yetersizdir
		Tuz festivali günümüzde yapılmamaktadır
		Doğal ve kültürel özellikleri Rekreatyonel turizm amaçlı yeterince değerlendirilmemektedir
		İşletme sahiplerinin turizm konusunda eğitimi yoktur
		Mevcut işletmelerde temizlik ve hijyen konusunda sorunlar vardır
T3	Atıklardan kaynaklanan tehditler vardır	Evsel atık suları; sanayi kuruluşlarının atık suları; tarımdan kaynaklanan pestisitler ve madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan doğal yapı ve doğal estetikte kirlenme vardır
		Göl çevresindeki tesislerin kanalizasyon atıklarını göle vermesi ile görsel kirlilik ve kötü koku oluşmaktadır
		Turizm ve rekreatif etkinliklerden kaynaklanan çöp vb atıklar vardır
T4	Çevre bilinci düşüktür	Anızlar bilinçsizce yakılmaktadır
		Anızların yakılması ile oluşan küller rüzgar vasıtasıyla göle taşınmakta ve görsel kirlilik yaratmaktadır
		Yanlış tarımsal uygulamalar vardır
		Ziyaretçilerin çevre duyarlılığı düşüktür
		Yöre halkı Tuz Gölü'nün ekolojik ve biyolojik değerinin farkında değildir
		Yakın çevresindeki yerleşim yerlerinde altyapı eksiklikleri vardır
T5	Mevcut politikalar korumada yetersizdir	Yanlış tarımsal uygulamalar vardır
		Yer altı suları bilinçsiz tüketilmektedir
		Ayak sağlığı için tanımlanmış alanlar olmayıp, tüm göl alanı kullanılabilirliktedir
T6	Belli noktalarda ziyaretçileri çekecek tesisler yok/azdır	Turizme yönelik işletmelerin nitelik ve kapasiteleri yetersizdir
		Mevcut tesisler doğal estetik ile uyumlu değildir
		Bisiklet ya da çevre dostu ulaşım araçları için uygun yollar yoktur
		Çadır ve karavan park alanı hiç bulunmamaktadır
		Yeterli donatı elemanlarının bulunmamaktadır
		Çeşitli etkinlikler için tanımlanmış alanlar bulunmamaktadır

SWOT İle Gelecek Durum Analizi

SWOT analizi ile mevcut durum analizinin yanı sıra gelecek durum analizi de yapılabilmektedir. SWOT mevcut durum analizinde elde edilen içsel ve dışsal durum göstergeleri ile gelecek durum analizlerinin yapılmasında 4 strateji ele alınmıştır. Bunlar; SO-WT –WO- ST stratejileridir.

SO Stratejisinde, içsel güç (S) ile dışsal fırsatlardan (O) yararlanarak hedefler belirlenmiştir. Buna göre belirlenen hedefler;

- HEDEF 1 (SO): Bu alan sahip olduğu doğal ve kültürel peyzaj değerleri ile turizm ve rekreasyonel faaliyetler için kullanılmalıdır.
- HEDEF 2 (SO): Bu alanda turizm ve rekreasyonel faaliyetler çeşitlendirilmelidir.
- HEDEF 3 (SO): Bu alanın doğal, kültürel, rekreasyonel ve görsel kaynak değerleri korunarak gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

WT stratejisinde, zayıflıklar(W) ve tehditler(T) dikkate alınarak bunların üstesinden gelebilecek

stratejiler oluşturulmuştur. Burada belirlenen hedefler;

- HEDEF 4 (WT):Bu alanda yapılacak rekreasyonel etkinlikler doğal ve kültürel kaynak değerlerini tüketmeyecek nitelikte olmalıdır.
- HEDEF 5(WT): Bu alanda yöre halkı- işletmeciler-ziyaretçi konumundaki kişilerin mutlaka çevre bilinci ve koruma kültürü gelişmiş olmalıdır.
- HEDEF 6(WT): Bu alanda rekreasyonel etkinlikler mutlaka tanımlanmış alanlarda yapılmalıdır.

WO stratejisinde, zayıflıklar (W) minimize edilip, fırsatlar (O) da maksimize edilerek hedefler belirlenmiştir. Belirlenen hedefler;

- HEDEF 7 (WO): Alanın sahip olduğu koruma statüleri etkin ve taviz verilmeksizin sürdürülmelidir.

- HEDEF 8 (WO): Önerilen rekreasyonel etkinlik alanları mutlaka doğal çevre ile uyumlu, altyapısı tamamlanmış olmalıdır.

ST Stratejisinde, içsel güçten (S) yararlanarak dışsal tehditlerin (T) ortadan kaldırılmasına yönelik hedefler belirlenmiştir. Buna göre ulaşılan hedefler şunlardır;

- HEDEF 9 (ST):Bu alanın doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin önemi konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.
- HEDEF 10(ST): Korumada daha etkili politikalar oluşturulmalıdır.
- HEDEF 11(ST): Alanın tanıtımı ve çevre eğitimi faaliyetleri geliştirilmelidir.

Tuz Gölü doğal değeri, estetik ve algısal önemi, dinlenme, sağlık kazandıran yönü ile rekreasyonel değeri yüksek bir alandır. Tuz Gölü'nün doğal değerleri; tuz kaynağı, flora ve fauna özellikleri, doğal manzara kalitesidir. Coğrafi konumu gereği transit yol üzerinde olması da ziyaretçi potansiyelini etkilemektedir. Bu alanda mevcut durumu ile yapılan rekreatif etkinlikler; manzara seyretme/gün batımı/doğuşu seyri, tuz üstünde çıplak ayakla yürüme, yöresel hediyeelik eşya alışverişidir. Ancak bu etkinlikler çeşitlilik açısından az olup, plansız ve tanımlanmamış alanlarda yapılmaktadır. Alanın doğal ve hassas peyzaj karakterine ve aynı zamanda belirlenen hedeflere uygun olarak bu alanda yapılması önerilen rekreasyonel turizm etkinlikleri Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6. Tuz Gölü için önerilen rekreasyonel turizm etkinlikleri

Doğal Peyzaj Değerlerine Uygun Rekreasyonel Etkinlikler		
Belgesel film kaydı	Doğa yürüyüşü	Manzara seyretme/Gün batımı/doğuşu seyri
Bilim turizmi	Doğa fotoğrafçılığı/Fotoğraf avcılığı	Sağlık turizmi
Bitki örtüsü inceleme/Botanik turizmi	Doğa senfonisi dinleme	Su alanlarını inceleme
Bulut gözlemciliği (Çocuk ve yetişkinler için)	Güneşlenme	Tuz üstünde çıplak ayakla yürüme
Çadır-karavan kamping (Doğada yaşam)	Jeoturizm	Tuzlu çamurdan çömlek yapımı öğrenme
Doğa gözlemciliği	Kuş gözlemciliği(Çocuk ve yetişkinler için)	Yaban yaşamı gözlemciliği(Çocuk ve yetişkinler için)
Kültürel Peyzaj Değerlerine Uygun Rekreasyonel Etkinlikler		
Kültür turizmi	Yeme-içme (Gurme)	Yöresel hediyeelik eşya alışverişi
Tarla tarımı faaliyetlerinde bulunma		
Ulaşım-Erişim-Fiziki Şartlara Uygun Rekreasyonel Etkinlikler		
Aerobik-Jimnastik	Piknik	Uçurtma uçurmak
Bisiklet safari	Resim yapmak	Yoga (meditasyon)
Koşu yapmak		

Tuz Gölü, Konya ovası içerisinde göz kamaştırıcı beyaz ışıltısı, inci tanesi görümlü tuz kristalleri, 'Doğal Tuz Tarlası' görünümü ve muhteşem doğası ile ziyaretçileri kendisine hayran bırakan doğal estetiğe sahiptir. Ziyaretçilerine bulutların üstünde, kutuplarda yaz yaşama, çıplak ayakla kar üzerinde yürüme hissi vererek ilginç ve hoş duygu deneyimleri yaşatmaktadır. Beyazın şaşırtıcı güzelliği ile insan ruhunu dinlendiren, rahatlatan, ferahlatan, yorgunluğunu alan bu masalsı göl mutlaka görülmesi gereken bir doğa harikasıdır. Bu alana yapılan ziyaretler ile ziyaretçiler, çok önemli doğal değerleri bünyesinde barındıran, bu alanı görme şansına erişmektedirler.

Tuz Gölü gibi doğal ve kültürel peyzaj değerine sahip alanlar turizm ve rekreasyonel faaliyetler için çekici olup, bu faaliyetlerin büyük kısmı doğanın

sunduğu kaynakların kullanılması ya da değerlendirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu etkileşim de çoğunlukla doğal ve kültürel değerlerin bozulmasına neden olmaktadır. Burada önerilen etkinliklerin tümü kaynak değerlerini tüketmeyecek şekilde pasif etkinlikler olup alanın doğal ve kültürel kaynak değerlerine olan farkındalığı artıracak ve böylece koruma kültürünü oluşturacak niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bern, Ramsar ve diğer uluslararası sözleşmelere göre A Sınıfı Sulak Alan, Önemli Doğa Alanı, Önemli Bitki Alanı, Önemli Kuş Alanı statülerine sahip olan Tuz Gölü ve çevresine ilişkin yapılan çevre yönetim planlarının hukuki altyapısı, hem uluslararası sözleşmelere hem de kanunlara dayanmaktadır. Böylesine önemli bir doğal kaynak

olan Tuz Gölü'nün kaynak değerlerinin korunarak kullanılması ve gelecek kuşaklara aktarılması çok önemli konulardandır. Buradan yola çıkılan bu araştırmanın amacı; Türkiye'nin önemli jeolojik miras alanlarından olan Tuz Gölü'nün rekreasyon kaynak değerlerini belirleyerek bu alanın nasıl kullanılacağı, geliştirileceği ve yönetileceği konularına açıklık getirmek ve böylece rekreasyonel turizm planlamasına katkı sağlamaktır. Bu amaçla, araştırma kapsamında alanın doğal ve kültürel peyzaj değerleri araştırılmış, SWOT mevcut Durum Analizi

ile SWOT Gelecek Durum Analizi yapılmıştır. Sonuçta da alanın güçlü yanları koruma odaklı olmak üzere nasıl kullanılabilir, zayıf yönleri nasıl düzeltilir, fırsatlar nasıl değerlendirilir ve tehditler nasıl bertaraf edilebilir belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla; önerilen rekreasyonel turizm etkinlikleri ve bu etkinliklerin SWOT mevcut durum analizi ile ilişkisi kurularak (Çizelge 7) ve aynı zamanda belirlenen hedefler dikkate alınarak öneriler geliştirilmiştir.

Çizelge 7. Öneri rekreasyonel turizm etkinliklerinin SWOT mevcut durum analizi ile ilişkisi

Önerilen Rekreasyonel Turizm Etkinlikleri		SWOT Mevcut Durum Analiz No			
		Güçlü Yön	Zayıf Yön	Fırsat	Tehdit
Doğal Peyzaj Değerlerine Uygun Rekreasyonel Etkinlikler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Belgesel film kaydı 2. Bilim turizmi 3. Bitki örtüsü inceleme/Botanik turizmi 4. Bulut gözlemciliği (Çocuk ve yetişkinler için) 5. Çadır-karavan kamping (Doğada yaşam) 6. Doğa gözlemciliği 7. Doğa yürüyüşü 8. Doğa fotoğrafçılığı/ Fotoğraf avcılığı 9. Doğa senfonisi dinleme 10. Güneşlenme 11. Jeoturizm 12. Kuş gözlemciliği(Çocuk ve yetişkinler için) 13. Manzara seyretme / Gün batımı/doğuşu seyri 14. Sağlık turizmi 15. Su alanlarını inceleme 16. Tuz üstünde çıplak ayakla yürüme 17. Tuzlu çamurdan çömlek yapımı öğrenme 18. Yaban yaşamı gözlemciliği(Çocuk ve yetişkinler için) 	S1, S2, S3, S4, S5, S7, S8, S9, S10	W1, W2	O1, O2, O4	T1, T2, T3, T4, T5, T6
Kültürel Peyzaj Değerlerine Uygun Rekreasyonel Etkinlikler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kültür turizmi 2. Tarla tarımı faaliyetlerinde bulunma 3. Yeme-içme (Gurme) 4. Yöresel hediyelik eşya alışverişi 	S1, S2, S6, S11	W1	O1, O2, O3	T1, T2, T4, T5, T6
Ulaşım-Erişim-Fiziki Şartlara Uygun Rekreasyonel Etkinlikler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aerobik-Jimnastik 2. Bisiklet biniciliği 3. Koşu yapmak 4. Piknik 5. Resim yapmak 6. Uçurtma uçurmak 7. Yoga (meditasyon) 	S1, S2, S3, S10		O1	T2,T6

Çizelge 7'ye göre bu alanın doğal ve kültürel sürekliliğini tehdit eden unsur insan kaynaklıdır. Bu nedenle burada her türlü insan etkinliği ile alanın

doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin sürekliliği arasında simbiyotik bir ilişki kurulmalıdır.

Tuz Gölü, flora ve faunasıyla dünyanın en önemli doğal alanlarından birisidir. Ancak, acil önlemlerin alınmaması durumunda göl yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir. Bölgenin sahip olduğu bu kendine özgü biyolojik çevre koşullarının korunması ve geleceğe yönelik ortaya çıkabilecek turizm ve rekreasyon kaynaklı olumsuzluklar başta olmak üzere her türlü olumsuzlukların giderilmesi gerekmektedir. Tuz Gölü bir ÖÇKB olarak mevcut değerlerinin korunarak kullanılması için özgün peyzaj değerlerinin korunduğu yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmelidir.

Bu alanda doğal peyzaj değerleri güvence altına alınmalı, her türlü etkinlik, koruyucu önlemleri içermeli ve ziyaretçiler çevre duyarlılığı olan kişiler olmalıdır. Alana gelen ziyaretçiler, yöre halkı ve tesis çalışanları afiş-broşür dağıtımı ve tanıtım merkezleri aracılığı ile bilgilendirilmeli, alanın kaynak değerleri tanıtılmalı, bu alanın korunarak kullanılmasını içeren eğitici film ve klipler yapılmalıdır. Alanın tanıtımı mutlaka koruma kültürü ile birlikte ele alınmalıdır. Bazı etkinlikler alan kılavuzu eşliğinde yapılmalıdır. Alanın etkin bir şekilde korunabilmesi için koruma şefliği kurulmalı ve koruma görevlileri alanda görevlendirilmelidir.

Koruma odaklı rekreatif etkinliklere farkındalık oluşturmak amacı ile çeşitli etkinlikler (fotoğraf sergileri, resim-şiir-hikaye yarışmaları, belgesel filmler vb) düzenlenmeli, yöreye özgü meyve, sebze, somut olmayan kültürel değerleri ön plana çıkaracak festivaller geliştirilmelidir (Tuz festivali). Yöresel yiyecekler ve yöresel el sanatları, hediyelik eşya stantları kurularak bu alanın doğal ve kültürel özelliklerinin tanıtımına katkı sağlanmalıdır.

Bu alan çocuk etkinlikleri için de son derece uygundur. Çocuklara erken yaşta doğa sevgisi aşılamak, çocukların doğayla bağlarını güçlendirmek, doğaya odaklanıp, onu değerli bulmalarını sağlamak için çocuklarda merak uyandıran, eğlendirerek öğreten doğal alan etkinliklerine (kuş-bulut-yaban hayatı-kelebek-bitki gözlemciliği, kamp yapmak, doğa yürüyüşü vb) yer verilmelidir.

Her türlü etkinlik ve gerekli alanların tanımlanmasında bu alanın korunması ön planda tutulmalı ve korumanın sürekliliği sağlanmalıdır. Alanın yönetim planlarının hazırlanmasında mutlaka ilgili paydaşlar ve uzmanlar katkı sağlamalıdır.

Tuzun doğal tedavide etkili olduğu bilinmekle beraber bu konularda bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır. Tuz Gölü'nde sağlık turizmini geliştirmek için tuzun sağlık için iyi gelen yönleri ön plana çıkarılmalı ve bilimsel dayanağı olan tuz tedavisinin tanıtılması gerekmektedir.

Tuz Gölü'nün ziyarete açık olan yerlerinde ziyaretçilerin faaliyetlerini rahatlatarak, kolay ve konforlu hale getirecek donatı alan ve elemanlarına

doğal ve korunan çevre dikkate alınarak yer verilmelidir. Her türlü tesisin kalite ve kapasitesi, çeşitliliği de iyileştirilmelidir. Mevcut tesislerin doğal estetik ile uyumu sağlanmalı, düzenli bakımları yapılmalıdır. Bakım çalışmaları konusunda bir birim oluşturulmalı, makine, araç, ekipman yönünden de güçlendirilmelidir. Etkinlik alanlarında çöpler düzenli olarak alınmalı ve istenmeyen görüntüler oluşması, çevresel, ekolojik zararları önlenmelidir.

Tuz Gölü ve çevresinde doğal kaynakların amaç dışı kullanımı engellenmeli, bu kaynaklar gelecek nesillere aktarılmalıdır. Alanın taşıma kapasitesi bilimsel yöntemlerle belirlenmeli ve bu oranda ziyaretçi girişi sağlanmalıdır. Yakın çevredeki turizm potansiyelleri de mutlaka değerlendirilmelidir. Alanın biyolojik çeşitliliğinde azalma olup olmadığı belirlenmeli, önlemler alınmalıdır.

Bu alanda yapılacak her türlü peyzaj tasarım çalışmalarında doğal ve kültürel koruma-sürdürülebilirlik esas alınmalı, alan topografyasında orijinal silüet mutlaka korunmalı, her türlü donatı elemanı kullanımında doğal estetikte bütünlük-sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.

Bu alanda yapılacak turizmin yöre halkının kalkınmasına da katkısı olabilmesi için bu alanın doğal-kültürel- görsel değerleri konusunda yöre halkının bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, eğitim merkezler, kurslar düzenlenmelidir.

SWOT Analizinde temel başarı, alanın içsel güç ve zayıflıklar ile dışsal fırsat ve tehditlerine ilişkin doğru değerlerin belirlenmesine bağlıdır. Ancak, burada iç ve dış çevre dinamik bir yapı gösterdiğinden ve sürekli değiştiğinden Tuz Gölü için yapılan bu analizlerin de belirli zaman aralıkları ile tekrarlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, B., 2019. Tuz Gölü Havzası'nın Kuraklık Analizi. Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi, 2 (1): 44-56.
- Anonim, 2014-2018. Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü. Ankara. 191 s.
- Anonim, 1996. DSİ-MTA-Konya Büyükşehir Belediyesi Komisyon Raporu, 1996. Tuz Gölü Kirliliğinde Durum Tespiti, İleri Projeksiyon ve Çözüm Önerileri. Konya.
- Anonim, 1997. Göl Tuzları Yığın Yapma ve Tasıma Sistemleri Modernizasyonu. Fizibilite Etüdü. Tekel Tuz Sanayii Müessesesi Müdürlüğü. Ankara.
- Bulut, Z., 2006. Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatiyonel Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Can, E., 2015. Boş Zaman, Rekreasyon ve Etkinlik Turizmi İlişkisi. *Istanbul Journal of Social Sciences*, 10: 1-17.
- Ergin Z., 1988. "Tuzun Üretim Teknolojisi ve İnsan Sağlığındaki Yeri", *TMMOB Maden Müh. Odası Madencilik Dergisi*, 27 (1): 9-30.
- Erol, O., 1963, İç Anadolu Haymana Tuz Gölü Çevrelerinin İklimi Hakkında. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 21 (3-4), 9-11.
- Güleç, S., 1986. Doğa Koruma ve Turizm: Uzlaşması Gereken İki Zıt Olgu. *Turizm Yıllığı 1986*, Ankara: T.C. Turizm Bankası A.Ş. Yayını, 80-91.
- Kapluhan, E., 2013, Türkiye’de Kuraklık ve Kuraklığın Tarıma Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27: 487-510.
- Kılıç, A.M., Uyanık, E., 2001. Tuz Gölü'nde Oluşan Kirlenmenin Göl Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması. 4.Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu 118-19 Ekim 2001, s: 135-145.
- Köylü, M.K., 2015. Şereflikoçhisar’ın Pırlıtlı İncisi Tuz Gölü’nün İlçe Ekonomisine Ve Tanıtımına Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme. *İİSBFSBD*, 2 (4): 106-116.
- Özbayrak, İ. H., Erzenoğlu, Z., İçli, H., Tuncer, S., Çalışkan, H., 2000. Tuz Gölü ve Çevre Kirliliği. Cumhuriyetin 75. Yıldönümü Yerbilimleri ve Madencilik Kongresi Bildiri Kitabı, MTA Yayınları, Ankara, s: 733-737.
- Saçcan, M., 1986. Rekreasyon ve Turizm, İzmir: Cumhuriyet Basımevi, 18 s.
- Uçar, D., Doğru, A.Ö., 2005. Cbs Projelerinin Stratejik Planlaması ve Swot Analizinin Yeri. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 28 Mart - 1 Nisan 2005, Ankara.
- URL-1. <https://www.msxlab.org/forum/soru-cevap/242977> (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2018)
- URL-2. <http://konyalife.com.tr/haber/tuz-golu-efsanesi.html> (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2018)